

Mustmaa Ulvi: rassõl aol and valitsõja mõttõlda tüüd

Kae lk 2

Lasva rahvamajan peeti maatiatridõ päivä

Kae lk 3

Krutskilidsõ pernaasõ krutskit täüs tsiga

Kae lk 4

Koikkülä raamadukogo kolisi keväjäs tsõörõ pääle. Nika ku löödäs Koikkülä vahtsõ ruumi vai määnegi tööõõ hää välläpäsamine, sõitva kogohoitja vai peris Valga keskraamadukogo päälük Rätsepä Triinu (pildi pääl) piirkunda pite ja vidävä suuvijilõ raamadu lakja. Raamadukogo-massin alostas kell 10 hummogu Kallikülän ja jõud kell 16 Harglalõ. Päävä joosul om kümme piätüst. Lõunapausi ei olõ.

Küsümüse pääle, kuimuudu päiv vällä näge ja kavva niimuudu raamatit jaetas, vastas Triinu: «Tüükotus ehk puutri, telefon, raamadukasti ja kohvi-termos omma massina pääl ütten, kevväi om käen. Niimuudu om peris hää tüüd tetä. Loodami, et lövvämi seolõ autoga raamatidõ lakja vidämisele ki-põlt välläpäsamise – vahtsõ ruumi vai peris raamadubussi. Sõs ei piä kastõga raamadukoko ütten kandma. Ka ilma iist olõssi kaitstu.»

LAUBE KADRI jutt ja pilt

Keväjälaat Hopan

Seo pühapävä, 11. lehekuul alustusõga kell 9 peetas Hopa (Ape) liinan keväjälaatu. Hopan peetas keväjä ja sügüse piirilaatu, miä toova kokko satu kauplõjiti ja tuhanditi ostjiti nii Lätist ku Eestist.

Latsikirändüse päiv Põlvan

Tõsõpäävä, 13. lehekuul kell 11 peetas Põlva raamadukogon Lõuna-Eesti hõnguga latsikirändüse päivä. Kõnõlõsõ

Mattheuse Ave, Laanpere Hel-le, Allasõ Tiia ja Laanõ Triinu. Saa kaia näütüst ja kullõlda latsi ülesastmist.

Jutukõnõlõmis-festival Rõugõn

Timahavanõ festival «Ööbiku-ööd» peetas 17. lehekuul Rõugõn. Ülesastjidõ hulgan omma Ruuli Hanna-Reet, Guerrini Triinu, Vseviõvi David ja tõdõsõ. Ligembät teedüst saa kodolehe rahvakultuur.ee päält.

UL

Latsõ panni robodi võistlõma ja näütsi umma vällämärgitüt

RAHMANI JAN

Minevä puulpäävä olõ Võro Kandlõ kultuurimaja täüs robotiid, robodihuviliidsi latsi ja latsõvanõmbit. Olõ robotigapäiv ütten leiutamisõ festivaliga. Päävä joosul peeti legorobotidõ võistluisi ja põhikuulõ noorõ näütsi ummi aasta joosul valmis saanuid löödüssiti (leiutisi) ja prototüpe.

Päävä pääkõrraldaja ja mikandi robotigaoppusõ iistvidäjä Grossmanni Triinu tiid, et Võromaa latsõ omma küländ nutigu. «Kõigilõ latsilõ miildüs midägi luvva, kas sis tandsi, tsehkendä vai robotiid tetä. Latsõ omma õnnõligu, ku nä midägi valmis saava, ja robotidõ man om hää viil tuu, et robot nakkas liikma. Tuu pakk kõigilõ pallo rõõmu,» seletäs tä.

Robodioppusõga alostasõ pääle joba peris väiku latsõ. «Täämbä käävä mi man (*Triinu veetävän Nuti-Võluri erähuvi-koolin – toim.*) opman latsiaia- ja põhikoolilatsõ. Püvvämi näile joba latsiaiat robodipisiläse kätte anda.»

RAHMANI JANI PILT

Pääkõrraldaja Grossmanni Triinu puulpäävädsel robotigapäiväl.

Kuigi latsi sünnüs perämädsel aol veidemb, ei olõ Grossmanni Triinu robotigahuvi veidembäs jäämist tähele pandnu. «Ma saa egä nätäl kokko 107 robodihuviliidsõ latsõga ja tuu tege suurt rõõmu,» ütles tä.

Robotigaoppaja luut, et nuu,

kiä omma latsõn robotikat opnu, tegelese edesi kah programmiirmise vai mõnõ muu IT-valdkunnaga. «Ütspäiv kõnõli üte uma kunagidsõ robotiga-latsõga, kiä pidä parhilla hoobis koka ammõtit. Tä üteli, et timä sai robotigatunnõst ello ütten

loomingulisusõ, mõistmisõ tetä miiskunnatüüd ja tiidmise, et ekä asja saa mitundu muudu lahenda. Ja ka tuu tundmisõ, et mõnikõrd võiva asä minnä väega häste, mõnikõrd mitte, pääasi, et olõt esi uma tüüga rahul,» kõnõlõs Grossmanni Triinu.

Taİna võro selts tähüst umma 35. sünnüpäivä

UL

Minevä pühapävä tähüst Taİna võro selts pidolidsõlt umma 35. sünnüpäivä. Pidol kullõldi võrokeelitside laulõ kontsõrti, peeti pidopääväkõnniti ja süüdi krõnglit. Näta sai näputüütsõõri käsitüünäütüst ja kullõlda näütlejä Metsuri Marje ette kantavit luulõtuisi.

Taİna võro seldsi päämine tegemine om võrokõisi hindätiidmise ja võro keele hoitminõ Taİnan. Tuujaos käävä kokko lauluansambli Liiso, tiatritsõõr Tungõl, näputüütsõõr Nopõnäpo ja võro keele kiränduslik kohvitarõ.

Taİna võro selts luudi 1990. aastaga 8. mahlakuu pääväl. Taa 35 aastaga joosul omma seltsi juhatanu Kõo Ants, Eksta Viivi, Nopri Tea ja parhilanõ esinaanõ Mürsepä Külli. «Taa om priitahtlik, missiooni-tundõst tettäv tüü 25/8, mitte 24/7,» üteli Mürsepä Külli uman pidopääväkõnnõn.

RAHMANI ELO PILT

Lauluansambli Liiso seldsi sünnüpäiväpidol üles astman.

Tä lugi üles terve hulga inemiisi täämbädsel seldsi iistsaisusõst, kiä seldsi tegemiisi vidävä. «Kõõ kavvõmb om uman ammõtin püsünü Mõtsalligu Eva lobby-lavva ministrinä. Aktiivnõ ja tubli om olnu kultuuriministri Pluman-ni Kaja-Riina, haridust eden-dänü haridus- ja tiidüsministri Soka Olõv, andmõaşandust

om kõrran hoitnu IT-ministri Matvere Tiit, paprõmajandusõ iist hoolõn olnu massuministri Liini Helbe, kirändüsministri Orioni Jana ja tõdõsõ, kiä juhatusõn omma olnu.»

Pidopäävä puhul olli Taİna võro seldsi rahvast tervütämä tulnu Võro instituudi direktri Padari Ivari ja riigikogo liigõ Allasõ Anti.

Teedüssepäiv Lõunõ-Eesti arheoloogiast ja detektoristõ löütüst

Kolmapäävä, 14. lehekuul kõrraldas Muinsuskaitsoammõt Võromaa muusõumin info-päävä ja näütüse säändsist asust, midä hobiotsja omma Lõunõ-Eestist perämäidsil aastil löödnü. Nätä saa Muinsuskaitsoammõtõlõ jõudnuid ja Tarto ja Taİna ülikooli arheoloogia tiidüskogodõn hoitavit värskebit Lõunõ-Eesti arheoloogiidsi löödmiisi. Päält näütüse kõnõldas detektoristõ ja tiidläisi kuuntüüst ja uuritas, midä vahtsõt Lõunõ-Eesti aluust om noidõ löütüide asju perrä teedä saadu.

Näütüs om vallahõ kellä 10–18, teedüssepäiv alostas pääle kell 16. Teedüssepäiväl kõnõlõsõ Kangerti Nele ja Kangro Ragne Muinsuskaitsoammõtist, Otsa Mirja Võromaa muusõumist, Valgu Heiki ja Saage Ragnar Tarto ülikoolist. Teedüssepäiv om massulda, pääväst näütüst saa kaia muusõumipiletiga.

UL

XIX

URBANIPÄÄVÄ

LAAT

Urvastõ kerigupargin

24. mail kell 9-13

9.00 Laadu vallalõhõikaminõ Üllar Salumets, Urvastõ kapell

Aiakasvu, käsitüü, paiklik süük

Kõgõ parõmba koduveini valiminõ ja laadulõtõrii

Laadupäälük Contra

9-13 Vikati huuldamisõ tüütärõ. Meelis Kihulane ütten opilaisiga

10.00 Aoluutunn kerikun. Triin Krõõnstrõm, Hannes Vinnal

10-13 Ponisõit ja batuut latsilõ

10.45 Ansambli Kiİlora

11.30 Tantsutsooni tandsja

12.00 Ansambli Kiİlora

Müüjä piät hinnäst kirja pandma!

Tel 5206001 (Airil)

FB Urvaste seltsimaja

URVASTE KÕLAKU MÜÜ

ANTILA VALD

KESTI MÜLTIOOKAPITAL

M Ä R G O T U S

Keväjädse essütäjä

Kirätüü om muido hää tüü, ku önnõ essütäjit es olnu. Ja noid om iks peris hulga. Minkagiperäst omma inemise vällä mõtõlnu telefoni ja interneti ja nuu sis mugu piiksva ja plinkasõ. Viil om vällä mõtõld televiisor ja sinnä sisse maru põnõva saatõ. Ka uudissõ omma vällä mõtõldu, et kiä kinkaga sõan om, miä ku pallo mass ja kiä ku pallo palka saa. No ei saa jo niimuudu kirotä!

Keväjä om asi viil hullõmb. Kaet naid egä päiv puhkvit tuuli ja märgotat, kuna aiakraam maaha tetä. Kaet ilmatedüst ja märgotat viil kõrd. Kooni saat arvo, et toomõpuu lätt häitsemä, no om aig kardohka maaha panda. Ja üteliidsi kõik muu aiakraam kah. Ütest külest om jo peris selge, et majandusligun mõttõn olnu kõgõ tuu aiakraami poodist ostminõ targõmb. Tõsõst külest, uma om iks uma ja kimmüs, midä and mõistminõ hindäle osagi süüki esi kasvata, kaald kõik muu argumenti üles.

Om lehekuu, ku puu läävä lehte. Ja leht lätt trükkü.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimondaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimondaja:

Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimondaja:

Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimondaja:

Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimondaja:

Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Võrolt

Kiränik LUMISTE KATI and värskit mõttit,
kuimuudu egäpääväello vaeldust lõudä,
ja märgotas tuust, miä parasjago
süäme pääl.

Supõrkangõlasõlõ
Mäelo Helmile

Mu armsa vanatsõdsõ, kirotä Sullõ, selle et tunnõ puudust jutujamisõst säändse targa ja ello nännü naasõga. Täambäd-sel pääväl võinu Sinno supõrkangõlasõs kutsu, selle et teno Sullõ naas ilmuma aokiri Eesti Naine ja teno sullõ naati Eestin lehekuu tõõsõl pühapääväl tähistämä imäpäivä.

Kaõs tiidvä Su nimme vähädse, ku nä õkva kirändüstiidläse ei olõ vai aokirä Eesti Naine aoluuga lähküle kõüdedü. Mul om avv Sullõ ja Sust kirotä, kuigi kaõs mi es saa trehvädä. Sa lätsit tast ilmast är sis, ku ma olli viil lats, kiä olf Sust õnnõ ummi sugulaisi käest kuuldn. A vähembält tiidse, et Roodsimaal eläs mu anniga vanatsõdsõ Helmi, kedä ravvatsidõ kardinidõ aol ei olõ luutustki trehvädä.

Sa ollit suurõ süämega naanõ, kiä jõudsõ otsalda hulga är tetä. Kirotit üle kõnne raamad, päält tuu jõudsõst tukõ sugulaisi näile Roodsimaalt pakkõ saatõn. Tahtnu teedä, miä olf Su salahus. Tspakõsõ kül aima, tunnõ esi kah taad vemmeldäjät verd ummi suuni seen. A Sa pidit iks vägevamb olõma, tuul aol, ku kats sõta olf üle maa käünü. Arvada olli Su edenemise takan miis ja pere-

kund, kiä sinno tugiva ja väega hoitsõva. Ja vast salamahtu ka kõik neo Eesti naasõ, kinkalõ ollit uma aokirä, karskusseltse luumisõ ja kõgõ muuga usku, luutust ja armastust andnu.

Aastidõ iist uursõ Su raamatist nii Su ku terve uma esäpoolidsõ suguseldsi kotsilõ. Kõrd keväjä, ku nurmõ olli tsirgulaulu ja edimäidsi keväjähäiermit täüs, käve Udernan kaeman Su Morjentsi kodotallu, minkast Sa umin raamatin kõnõlõ. Lätsi nigu nuur Nipernaadi rongiga Elvalõ, säält jalaga raudtiid pite, sis üle nurmi, läbi mõtsa, lilli koratõn ja keväjä mooduga kepsutõn. Su raamatust loi, et mu vanaimä Anna Marie ollõv olnu külä kõgõ ilosamb tütrik. Luutsõ ti kodotalon lõudä timä pilti, miä ollõv hulga aigu säält saina pääl rippunu. Tuud es olõ, nii ma ei tiäki, kas vanaimä olf rohkõmb mu vai mu tütre muudu.

Tuhat tenno, et ollit nii kimmäs naanõ, pallõdõlõ iinkuju. Tahtnu Sullõ ja vanaimä Anna Mariele imäpääväs kinki tuhandit lilli. Peris suurõ nurmõ-täve, minkast olnu rõõmu silmäle ja süämele. Ja ma looda, et parhilla lillihäiermit muudu kasuva tütrigu, nigu ka mu säitsmeaastanõ tütar Linda Liilia, saava ütskõrd sama vägeväs, ku ollit Sa.

Rassõl aol om õks lõüdüny kuning, kes om inemiisile tüüd paknu säändse asä ehitamise iist, millel suurt mõtõt olõki-i.

Nällämüür haridusministeeriümin

Ildaaigu saatsõ haridusministeeriüm vällä määruuse plaani «Nõuded statsionaarse õppega üldhariduskooli õppe- ja kasvukeskkonnale».

Nelä leheküle pikkunõ plaan esi om küländki ontlik. No mis ma iks tuu kallal jürä, et säädüse perrä nakkas koolipäiv järgmädsest sügüsest pääle kell 9 – mis tuust, et ma seon asan tõist miilt olõ. No ku pallo aigu sul lätt, et pääle kellä käändmist suvõ- vai talvõaoga är harinõda? Nätäl vast, ja sõs nõsõt jäl kinäste vahtsõ ao pääle üles. Ma pelgä, et ku edeotsa omgi latsil hää miil, et saava kavvõmb maada, sõs õigõ pia harinõsõ nä õdagu kavvõmb netin pasma. A ku tiidläse ütles, et nii om õigõ, sõs olkõ noh.

Nigu märgit, om plaan esi küländki ontlik. Sääne inämb-vähämb terve talopojamudsu perrä. Mõnõ vahtsõ sõnakõsõ iks opsõ säält kah: es olõ inne kuulnu kedägi ütlemän «bekerelli kuupmeetrin» vai «mikrosiiverti tunnin». Ku sa kah ei olõ naidõ sõnno-ga kokko trehvänü, sõs ma või sinno hääst süämeist harri: edimäne kõnõlõs tuust, ku pallo radooni või tarõn olla, ja tõnõ gammakiirgusõst.

A meetrit sekondin – tuust ma saa väega häste arvu! Tuuga üteldäs, et klassiruumin ei või õhk kipõmbalõ liiku ku 0,21 meetrit sekondin. Nii et korpulentsemp daame nigu ma piät koolimaja pääl tassahillokõistõ kõndma, muido lätt viil tuul ülearvu suurõs ja koolipidäjä – näütuses Kõva Kalvi – piät är seletämä, mille täl nii jämme oppaja ommava.

Ja tuuga ma kah väega nõun ei olõ, et ku sa uma latsõga pümmede mõtsa eläma läät ja tuu mõts om koolist kavvõmbal ku kolm kilomeetrit,

Ku rohelitses või inemine nakada?

Ümbretsõõri om kõik jo tükk aigu nii hallas, et kae ja imetele! Edimine suur lämmei tull jo tublistõ enne lihavõttõid ja et parajat muudu sattõ kah, kasvi hain raginaga ja mitma puu lät-si enne jüripäivä nuurdõ lehte.

Tuu om kõik väega illus, olkõ no, et murõtama harinu maainemise pelgäse, et ku marjapuhma ja õunapuu nii vara häitese, sis või külm saagi henele saia, nigu jo paar keväjet om lännü.

A hoobis tõnõ asi om tuu inemiisi rohelitses püürdmisega. Murhõst, et mi hennest armõdu pallu prahti maha jä-tämi, õhku rikumi, vett raiskami ja medä hullu kõkõ viil, ja et tuuperäst lätt ilm järest lämmämbäs ja maailma lõpp om ega pääväga lähkümbäl, om aastõid saanu lukõ ja kul-lõlda. Mis tetä, inemiisi kombõ omma ka sainast saina. Kiä sääd ega vähämbägi kõvas län-nü saia- vai leevätükü kuijuma ja hoit kardulikoorõ ka alalõ, et mõnõlõ tutvale lamba- vai kanapedäjäle anda, kiä vis-

RAHMANI JANI PILT

MUSTMAA ULVI,

koolioppaja

sõs piät vald kaema, kuis su lats kuuli saa. Mu meelest ei olõ tuu õnnõ valla asi, tuu om veidükese iks latsõvanõmba asi kah. Katõ pääle vallaga tulõssi tuud arota ja märgota. A noh, targõmba pää ommava nii rehkendänü.

Viil kõrd: plaan om küländki ontlik. Neli lehekülge ja om arvu saia, midä om tahet üteldä.

A plaanilõ om handa kõüdet 20 lehekülge seletüskirja. Ja tuu om nüüt külh üts arvusaa-malda värk.

Kõgõpäält ei saa ma arvu, kelle jaos tuu tettü om.

Määrusen sais:

(2) *Maa-ala korrashoiuks kasutatavad tööriistad, masinad ja ohtlikud seadmed peavad asuma õpilastele kättesaamatus kohas.*

Seletüskirän sais:

Lõikes 2 on sätestatud, et maa-ala korrashoiuks kasutatavad tööriistad, masinad ja ohtlikud seadmed peavad asuma õpilastele kättesaamatus kohas.

Kuna erinevad tööriistad

kas hapnema lännü salati vai koogitükü tavaliste prahikas-ti, olkõ no, et solgikast ammu säälsaman kõrval om. Ollõv ka asutuisi, konh visatas süüki pangõ viisi tsolgianumõidõ, kost taa mitte eläjeile sõõgis ei lähä. Hää, et esi nii andsakut asja nännü ei olõ, ennegi kuul-dunu, a pelgä, et konh suitsu, säält tuld kah.

Kuiva prahiga om ka nii, et kiä sort ega podõli, pakikõsõ ja paprõ õigõdõ kasti, kiä jätt puhma ala, mõtsa ja vii viir-de tõisile korjada. Nii kaugõ, ku om viil sõämetunnistusõga inemiisi, kiä säänest kraami tõisi takast ärä koristasõ, jääs mi elu enämb-vähämb normaalsõs ja ei pea vähämbält plastodeliide vahel tsuklõma. Nii et kiä om roheline ja kiä ei olõ, aga vast jäämi ellu vähämbält tuu kandõ päält, et inemise esi umin majapedä-miisin ja kodu ümbre medägi hullu ei tii. Kaltsukastõst ega maja man om ka juttu tett ja ei naka vast põra tuu pääle mõt-lõma, kas ja ku täpselt tuud kraami sortma peat. Muiduki om hää, et saat viil viiä röiva, mea «kapin kokku lännü» omma vai millest ärä olõt tüdi-

võivad olla lastele ohtlikud, on nõutud laste ligipääsu piiramine nimetatud tööriistadele ja seadmetele. Silmas on peetud erinevad tööriistu, mida kasutatakse näiteks territooriumi korrashoiuks (muruniidukid, lehepuhurid jms).

Kellele om vaia ütte ja sama asja kats, esiki kolm kõrda ümbre üteldä? A seletüskirän üteldäs! Tuu sõnavatu arvõl lätt seletüskiri põhijutust joba kats-kolm kõrda pikembäs ja ka küländ väsitäjäs. A ku sa hinnäst kokko võtat ja sõnavatust läbi pressit, saat arvu, et mõnõ kotusõ pääl om seletüskirä tegijil õkva kõvõmb huug pääle tullu.

Nä kirotasõ:

* Aknõ piät olõma tettü nii, et latsõ näid vallalõ es saanu tetä. Et nii om kimmämb, latsõ ommava ummõtõgi koolin suurõmba ao umast pääväst ja sõs piät kõik väega kimmäs olõma. Aknõ vallategemine om ülepeä aost ja arust, vaia om elektri päält ventilatsioon (loomulik õhuvahetus ei ole sisekliima tagamiseks asutus-

tes ega koolis tänapäevane lahendus).

* Moro piät olõma niidet nii, et lats kinni es jäänü-sadanu ja puuk es saanu moro sisse pessä tetä, a tõsõlt puult ei või olla nii är niidet kah, et ku lats maaha satas, sis hinnäst är lüü. Et nii om kimmämb, latsõ ommava ummõtõgi koolin suurõmba ao umast pääväst ja...

* Treppel piät olõma käsi-puu katõl puul. Et nii om kimmämb, latsõ ommava ummõtõgi...

* Trepi edimäne ja viimäne astõ piät olõma är märgit. Et nii om kimmämb...

* Saina, ussõ, trepi ja põr-mandu ei või hilgada. Et nii om kimmämb...

Ja nii edesi.

Ku ma taad kõkkõ loi, tull mul tunnõ, et kooli ommava saadanast, lõksõ täüs ja kõik kooliga kõüdedü suurõ inemise poolõarulisõ sadisti. Et ku lats ütskõrd koolist pases, sõs või tälle jo puhtalt tuu iist medäli rinda panda, et tä säält eloga vällä tull.

Ku rahvusringhääling haridusministeeriümi pressiesindäjä käest küsse, mille säändse punkti ommava sisse kirotõdu, kas kongi om mõni konkreetne hädä kah olnu, aiõ tuu õnnõ tsõõrikut mulli.

Õigõ mitmõn paigan ilma pääl om rassõl ja vaesõl aol lõüdüny määnegi kuning vai miis, kes om umilõ inemiisile tüüd ja palka paknu säändse asä ehitamise iist, millel väega suurt mõtõt olõki õi. Nii lassõ Karl IV Prahadõ nällämüürü tetä ja eski Vana-Vigala mõis-nik om lasknu talupoigõl nällämüürü ehitä. Et haridusministeeriümin om prõlla vast kah sääne sais: pääasi, et inemise midägigi tegevä – kuis sa muidu näile palka massat...

sogatsõ solgivi ja puhastami vahtsõs tarvitamises? Sõä tükis sääntse mõttõgi man kurjas minemä, ennembi juut soodist.

No naid tarkuisi nakas nigu veidü iiba saama. Kuis naa umavahel kokku klapisõ, nii et mõistlik mõtõ kah alalõ jääs? Ammus tuu olf, ku talgu kõrran tavalisele maamajapedä-mise kaolõ sõta taheti kuuluta, ja enne tuud hirmutõdi ka nuid, kiä julgusõ puiega uma eluruu-mõ küttä. Rikut õhku! Mea sis tähtsamb om, roheline vai paprõ järgi maru puhas elu? Säälsaman kõnõldas nüüd, et sõahirmun om vääga hää, ku majapedämisen omma olõman nii prosta kaiv ku kemmerg ja muiduki puupliit ja ahu kah! Tull miilde latsõn loet Kihva Värdi vai Riho Lahi jutt, kuis timä proua Luise nii loodust kaitsma nakaš, et lõüse: sannaviha võisõ ka plastmassist olla.

Ja Värdi ütelf proualõ, et ärä punnitu pilli lahki. Vast meil jagus hennel viil taad matsimõistust, et ega vahtsõ avastusõ ja kuulutusõga ütten juuskma ei naka, ku viil inemise muudu toimõ saa.

Maatiatrimaraton Lasva rahvamajan

RAHMANI JAN

1. lehekuu pääväl mäng-sevä Võro maakunna maatiatri Lasva rahvamajan maaha kümme tiatritükkü. Pikk päiv andsõ hää ülekaehusõ, miä sünnüs mi kandi rahvatiatri-ilman. Panõ siiä kirja mõnõ mõtõ, miä tiatripääväl päähä tulli.

Tegijit ja huviliidsi jakkus. Toda kinnüf rahvast täüs saal ja rahvast täüs lava. Paistus, et tiatritegemine väikeisin paigun om peris moodun ja nuu sõpruskunna, miä ütenukuun tiatrit teten tegünese, kasusõ kõrrast inämb kokko ja pruuvva umma tiatritegemist õks parõmbas lihvi. Nii mõnigi kamp käü kokko joba aastakümniit, a olf noid kah, kiä viil ildaaigu kokko tulnu. **Sainast saina näütemängu.** Kümne näütemängu hulgan olli ülekaalun kergembä tükü, kon prooviti nalla tetä. A silmä jäi tõsitsõmpi tükke kah, kon sai nätä inemiisi umavahelist läbikäümist ja salahuusi. Naftatükke ja jantõ tahetas iks tetä ja tuu om hää, a tegijä pidänü silmän pidämä, et komöödiä om väega rassõ žanr ja nõud tõsist tüüd. Inämbüs ülesastjõt olli kiä asja tõsitsõlõ võtnu, miä näütäs, et tego om tõsitsidõ tiatrihuviliidsiga.

Suurõmb vaivanägemine tasus hinnäst är. Tiatrit man omma päält teksti tähtsä viil kujondus, liikminõ ja kõik muu sääne, miä kaeja hinnäst är unõhtama ja tiatritükkü sisse elämä pand. Nii nõssivagi tiatripääväl mu jaos tõisist korõmbalõ tükü, kon lavastaja ja trupp olli liikmisõ ja kujondusõga inämb vaiva nännü.

Umakeelitside tükke puudus. Kümnest mängitüst tüküst olf õnnõ üts tükk võro keelen ja üts seto keelen. Sääne om mi maatiatridõ parhil-

RAHMANI JANI PILDI

Karula tiatri mängse tükukeisi etendusest «Lell». Tükk paistu silmä tuuga, et kõgõga olf kõvastõ vaiva nättü: nii muusiga, kujondusõ ku ka näütlejätüüga.

lanõ sais ja tuu tege tsipa murõht. Ummõhtõ olf mitmõ tükü man tunda, et mängvä inemise, kiä uman egäpäävatsen elon tarvitasõ iks umma kiilt. Mi kandin ei olõ midägi loomulikumbat, ku tetä maatiatrit uman keelen ja vast iks püürd parhillaanõ moodulainõtus tulõvil aastil uma keele mano tagasi. Ja vast võtva uman keelen kirotaja kah hinnäst kokko.

Hää tiatritükü salahus. Kiviräha Andrusõ üts tegeläne om lühküle valla seletänü, määne om hää tiatritükk: «Saa ikkõ ja naarda!» Niisama lihtsä asi omgi ja toda kinnitase ka iku- ja naarunäoga tiatrimaski. Sääne väiku tarkus võinu maatiatri tegijil kõgõ kukrun tiksus, tuu hoit tsihi selge.

«Mustatüütegijä». Päävä kõrraldaja Kuuseoru Sirje lei esi kah näütemängun ütenu.

Mitmõn tükün olli naasõ pantu mihi mängmä. Tuu om kül kulunu trikk, a mõnõl puul vast hädatarviliik kah, ku näütetruupin õnnõ naasõ omma. Tõsõst külest and hää mängmine niimuudu ka koomikat mano. Pildi pääl tandsva etenduse lõputandsu Puiga ja Vahtsõliina naasõ.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendusest.

Novek

Seod nimme kand Eestin 25 inemist. Panti taa katõn kotussõn: Urvastõn ja Märjamaal. Üts kotus olf Vahtsõ-Antsla mõisa, kon nime *Nowek* sai valla kuulmeistre Mango ehk Mäe-Matsi Mango uma perrega. Näütlejä Noveki Eva, kinkal olf õkva 100. sünnüaastapäiv, olf peri seost suguvõsast. Tõnõ kotus olf Valgu mõisa, kon nime *Nowek* sai Tentso Hansu pere.

Mõlõmban kotussõn om nimi võet piiblist ja juudi kultuuriperändusest. Iisraeli ülembrpriistre ronnakilbi pääl pidi legendi perrä olõma 12 sorti vääriskivie. Tõsõ ria edimäne kivi om tähistet sõnaga כֶּסֶף [khef], miä 1739. aastaga piiblitõlkõn om *Nowek* ja *Noweki-kiwwid* (näütüses 2Ms28:18). Täambädse päävä eestikeelidsen piiblitõlkõn om tiidüse perrä lövvet, et tuu kivi om türkiis. Saksa piiblitõlkõn om hoobis tõist värvi kivi – rubiin.

Niimuudu tõlksõ ka näütüses Gutsclaff 17. aastagasaal, a piibli tõlkmisõl taña kiilde saadi joba arvu, et Lutheril om tuu asi vähä müüde pant. Et es olõ kimmäs, mis kivi tuu periselt olf, tetti õigõ otsus ja panti tõlkõ sisse heebreä originaalsõna.

Vahtsõ-Antsla olf sääne mõisa, kon piiblist võetuid nimmi ja sõnnu panti priinimis Võrumaal kõgõ rohkõmb. Suur osa talupoigõst olf tan joba üle 70 aastaga velisside usku (hernhuutus) tunnistanu. Velissideusu manu käve ka jutlusõütlemine, piibli-seletämine ja piibli lugõminõ. Just peremehe ja muidu korõmban hinnan inemise saiva tan priinime piiblist.

Valgu mõisa paistus silmä tuu poolõst, et ronnakilbi vääriskivie nimetüisi panti nimes terve seeriä. Perekunnanimmi pandmisõ raamatun omma piaaigu järjest säändse nime nigu *Nowek*, *Oniks*, *Sawir* ja *Rubbin*. Ka muidu om piibli tan teemas olnu, näütüses nime *Mose*, *Mirjam*, *Jarmut*, *Paran*, *Parnabas* ja tõsõsõ.

SAARÕ EVAR

Kümme ammõtit

Pensionär URMI AILI kirotas, et läbi terve elo om tedä saatnu tüü. Kül tull varahadsõn latsõpõlvõn aiaavillä kitsku ja lehmi karata, kolhoospõllu pääl kõblada ja karalauda man hainu küünü aia. A tan om juttu noist suurõpõlvõ ammõtiist, midä tä om opnu vai kon tüütänü.

Tõõnõ ammõt – meditsiiniõdõ

Pääle Tarto meditsiinikooli lõpõtämist olle tüülesaatminõ. Kohe saadõti, säääl pidit kolm aastat tüütämä.

Ma tahtsõ kimmähe Tartohe jäiä. Valli olf kolmõ tüükotusõ vaihõl: latsihaigõmaja, väikulatsikodo ja sünnütüsmaja. Tuud viimäst ma pelksi väega väikeisi latsi peräst. Valõ latsihaigõmaja ku tutva kotusõ, olli säääl praktikal olnu.

Olli nuur õdõ ja mälehtä, et kõgõ rassõmba olli 24tunnidsõ valvõ. Üüse pidit kõgõ jalgo pääl olõma. Nigu tooli pääle istsõt, tull süssisahinaga vanõmb õdõ ja aiõ pistü.

Traumapunkti opitarõn, jalg sai õnnõligult är ummõldus.

Säääl saiõ kül egäsugutsit asjo tettüs, eski kümnepääväst last sondiga sõõdetüs.

Meelen om aastavaihtus 74/75. Meil olli pidosõõgi lavva pääle nõstõtu ja pidimi joba lauda istma, ku üts väikene latsõkõnõ naas krambitama. Mülläsimi ja ravisimi tedä üü otsa, a vaesõkõnõ kuuli iks hummoku är. Peräh tull vällä, et täl olf katõpuulnõ tävvüpalanik ja ajupalanik. Tuul aol

olliki latsil päämidses surma põhjustajas mitmõsugudsõ palanigu ja verevähk.

Tüüti viil siin ja säääl, a kõgõ kavvõmbas jäi tüüle trauma punkti. Tüü olf rassõ, a huvitav. Rutiini es tekü. Egä trauma olf esimuudu ja esi ollit kõik aig sündümiisi keskel. Kül olf avariisid, madalalt ja korgõlt sadamiisi, pessmiisi, tüütraumasid ja esi suurusõga haavu.

Kunagi pääle 90ndit olf jäl suur tüült vallalõ tegemiisi aig. Arstõl es lubata pääle 65 aasta sünnüpäivä inämb tüül kävvü. Tuuperäst es jakku arstõ. Meil traumapunktin üüse kohapääl arsti es olõki. Valvõn olf ütsindä osakunna traumatoloog ja ku tä olf mitmõtunniliidsõl lõikusõl, sis tull õdõdõl lihtsämbä aša esi kõrda aia ja haava kinni ummõlda.

Latsiga olf rassõ. Nä pelksivä ja es lasõ ummõlda ja kipsi tetä. Latsist olf kõgõ rohkõmb hallõ kah.

A kõgõ rassõmb olf pufõh inemiisiga. Nä es kullõ sõnna ja tulli eski meile kallalõ. Peräh kül võeti haiglahe turvamiis tüüle. A tä ka es saa kõgõ näist jako ja sis kutsuti politsei. Ütskõrd latsi kats jõuku mi kalitorin kaklõma, sis tulli jo kipõ-reagiirjä kohalõ.

Hääd miilt olf kah – ku mõni kõrv vai skalp saiõ päähä tagasi ummõldus.

Pääle 36 aastat traumapunktin tüütämist olõ jo nii pallo nännü, et veidõ om elon asjo, mille pääle viil hiitü.

URMI AILI

Krutskilinõ tsiga

LIIVA AASA

Vanal Võromaal Rāpomõtsa küläh elli vanastõ vanõmb naanõ Mari, kes olf vaihtõ-pääl krutskilinõ ja timä juttu saa-s kõgõ tõtõ päähä võtta. Ilmast ilma kõrrald' tä külä pääl mõnõ krutski, esi pidi peenükeist naaru. Lugõmisõga olf täl esisugumanõ värk. Esi ütelf, et ei mõista, a ma tuud periselt es usu. Või olla, et es näe, vai es taha, vai tegi ummi krutskit. Vahel kässe mul kařa mano mõnõ raama-du ütēh võtta ja sis loi tälle midägi ette vai kaimi niisama pilte. Kagos olf Maril imeh-telemist ja mugu kõrras kässi kokko lüvveh helle helüga, et nii omma naa ilmaelokõsõ.

Üte päävä lõunaaigu juusk tä hähkätädeh mi poolõ ja ütelf, et täl tsiga pahast üüse kaoma lānnü. Joba esi ots-nu terve hummoguspoolõ, a kedä es olõ, toda es olõ mitte koskil puul. Mõtlimi, et Mari tege nalla. Tuu tsiga olf täl häste rammuh ja kujolt hõörik nigu mõni mikandi mäe ots, pidānū iks koskil kotsil nätä olõma.

Lātsimi naabrilatškõsõga Marilõ appi pirakat kodoelājāt otsma. Kāvēmi võsu läbi ja tõtõstõ – mitte koskil es olõ. Suurt mõtsa sääł olõki es, lepāvõsu, sekkä mõni üt-sik suurõmb kuus. Õdak tulf kätte ja nakaš joba hāmārās

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

kiskma. Mari arvaš, et kül tä sis vällä ilmus, ku külm näpistās vai kõtt tühās lātt. «Kül tulõ kodo, kos tä pāses,» trüüstse tä meid kah.

Kotoh olf tsia kaominõ meil jutus ja joba arvssimi, et vaest om ār varastõt. Pakuti tuud kah, et om Pütäljärve ār up-punu. Egās juhuse lātsimi järg-mādse päävä lõunaaigu viil Marilõ appi ja aimi järve vee-reh tsia jälgi takah. Es olõ sääł mua seeh õnnõs külh noid nätä.

Marikõnõ es mõista ināmp midägi tetä ja kohegi otsma minnä. Ütel, et istus õdagu tarõ lävepaku pääle ja nakkas kõva helüga tsika kutsma. Tuu õdak külä helisi, nii et hoitku: «Tsia-tsia-tsia, kodo, kodo, kodo!»

Hummogu varra inne karja-minekit tulf Mari suurõ joosuga meile tähtsāt teedüst tuuma. Õdagu astnu immis tiid piteh Mari hõikmisõ pääle uhkõlt kodo poolõ, nigu õigõ kodo-tsiga kunagi, 11 põrsakõist riah

takah. Lātsimi naabriperrega tuud ilmaimeht uma silmäga üle kaema. Mi meelest es olõ tuul momendil põrssist ilosampi elājakeisi ilmamuna pääl. Lõunaaigu otsõmi üles tsia-pesä, kohe immis uma perre ār kākse. Tuu olf võsuh laja kuusõ all, koh ossa haounikul katusõs pääl.

Ega taa lugu tõisildõ saanuki-es olla – krutskilidsõl Maril olf lihtsäle timäsugumanõ krutskilinõ tsiga.

Kanavaras

Ellimi viil imä ja esä puul. Mu veli olf kõva jahimiis. Es lää päivägi müüdä, ilma et tä, püss sä-läh ja pini ütēh, jahih olõs käünü.

Püssälaskminõ olf täl selge. Mõnikõrd tõi kodo iks jānese vai rebāse, nuid olf vanastõ väega palfo. Nuu rebāse käve

kanno hiilmäh ja veivä vahe-pääl mõnõ iks ār kah.

Üts hummok võtsõ veli püssä, a pini jäi millegiperäst kodo. Es saaki tä pallo kõndi, ku nägi, et repān juusk, kana lõugu vaihõl. Veli sihtse, a laskõ seokõrd müüdä. Kõva paugu pääle laskõ repān kana suust vallalõ. Kana olf viil eloh, jo olf repān

timä kostki lähküst varastanu. Vast tahtsõ kutsikilõ viiä.

Veli püüdse kana kinni, võtf tä kanglihe ja astõ kodo poolõ. Kotoh laskõ kana lauta, hõigaš sis imäle: «Imä, ma leūdse mõt-sast kana!»

Imäl olf hää miil, lāts lauta kannu kaema. Nakaš lugõma: iks sama palfo kanno, ku in-

nemb olf olnu. «No kos tuu vahtsõnõ kana sis om?» küsse imä. «Ma näe õnnõ ummi kan-no, olõ-i ütēgi vahtsõt.»

Tulf vällä, et veli olf umahindä kana rebāse käest ār pāstnū. Nii jäigi kanavaras seokõrd tühä kõtuga.

SILLASTE MAIRE

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joo-sul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee

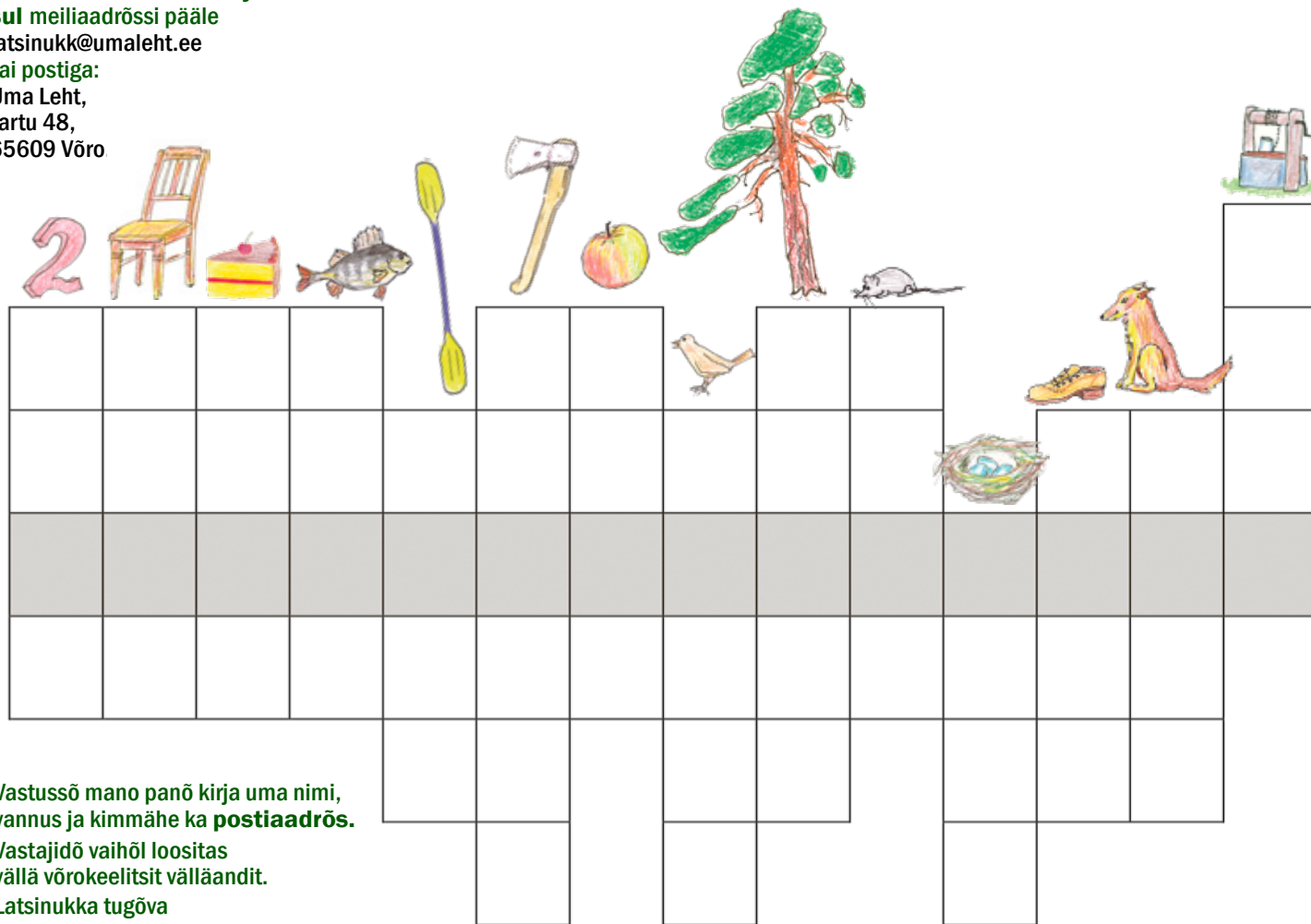
vai postiga:

Uma Leht,
Tartu 48,
65609 Võro.

Täüdä' är' ristsõna!

Vastussõs saat teedä', mis päiv om täämbä rahvakallendri perrä.

Räpinä puul usuti, et tuul pääväl nakasõ' puhkma kõva' tuulõ'.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

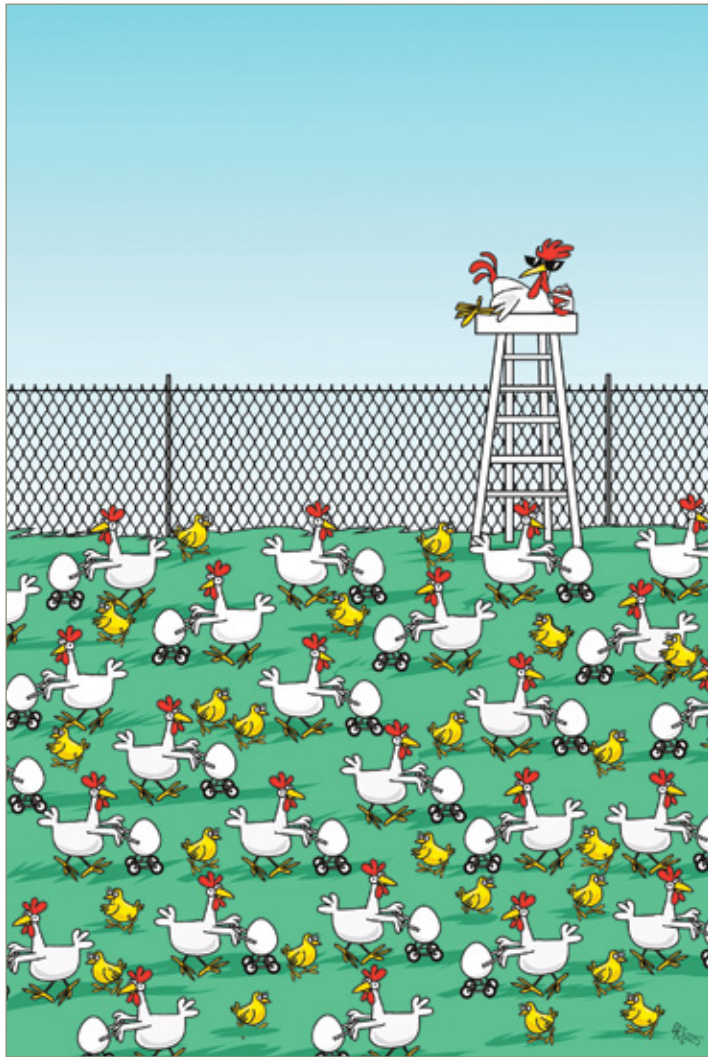
Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: 6 võlssi ja 8 õigõt vastust. Avvohinna saa HEINMETSA HUGO (13) Häätaro küläst.

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst

Rõugõ Rebāse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Kanaimäpäiv.

Tossu Tilda pajatus

Lobasuu-Linda

Lobasuu-Lindal olf koolin ikäv. Tä es olõ rahul, et ināmb es laulda ilosit pioneerilaulõ Stalinist. Stalini kumardaminõ naaš joba müüdä saama, kuigi generalissimusõ pilt olf iks viil mi koolin saina pääl.

Vahel pruuvsõ Linda kuulmeistre käest küssü, kas Stalinilõ iks miildünü, ku tä tiidnū, et ināmb ei olõki tä egä laulu seen. Kuulmeistrel olf tütrigu lobast viländ ja tä kässe Lindal vakka jäiä.

Ütel pääväl es lää Linda vahetunni aigu tõisiga üten vällä spordiplatsi pääle, täl olf kurgun väiku valu. Kai aknõst vällä ja nägi, et koolimajja tulõ üts miis. Külälisel olli tihhe hiussõ üle pää soedu ja halli

vuntsi nõna all. Külaline lāts oppajidõ tarrõ.

Linda taibaš, et seo ei olõ harilik külaline. Tä rutaš kipõstõ aknõ mano, lei tuu vallalõ ja hõigaš spordiplatsi poolõ: «Lollaka, tulkõ ruttu kooli-majja, meil om külān seldsimiis Stalin!» Osa koolilatsi tulfgi tuu pääle koolimajja, a õkva käve kell kah ja tunn naaš pääle.

Tõsõ lātsi tunni, a Linda jäi viil tsipas aos oppajidõ tarõ ussõvaihõst külälisist uudistama. Tä olf viil aastit tävveste kim-mās, et nägi mi koolin Stalinist.

Ku ma mõni aasta ildampa kooli kokkotulõkil kõnõli, kuis mu vanaessä Stalinis peeti, sai Lobasuu-Linda kah peräkõrd umast essümisest teedä.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Aomassinaga mädäsuuhu

Ma kuuli raadiost, et mi suu-kraavi tulõ kinni aia ja kuivõn-dõdu põllu- ni mõtsamaa tagasi vii ala jättä. Sõs saa luudusõh ināmb esi liike hindäle elopaiga. Tulõ vällä, et kõik mi edevanõmbidõ talodõ saamisõ aigu maiõ parõmbas tegemine om tett ilma ašanda, ku kõgõ-lõ lastas nüüd vesi pääle. Eesti rahva kõgõ tähtsämb lugu kõ-nõlõs Vargamäe rahva võitlusõst suuga. Olõs Tammsaarõ sada aastat tagasi tuud tiidnū, olnu-s vaia kirota, kuimuu-

du sõs rassõ tüüga panti algus täämbädsele elolõ.

Eesti om soio hulga poolõst Euroupah pääle Soomõt tõõsõ kotusõ pääl, a iks om veidü. A 150 aastat tagasi olf Eesti üts viimātsit kotussit, kohe raudtii ehitedi. Tuu ehitāmisega läbi mõtsu ja soio pidi kah nii mõnõ-ki liigi uma elopaiga maaha jāt-mä. Kas sõs piāssi nuu ravvast maapoolitaja kah üles kiskma? Mitte viil mano ehitāmā.

Aomassinaga tagasi minnä või, a peris mädäsuuhu olõ-i vaia jõuda.

MUDA MARI

Hää Ülle!
Olõmi mõttin sukka,
ku saadat ār uma imä

KAUKSI KÜLLI

Võro instituudi ja Võro seldsi rahvas

Aga sääł Assamallah
vai Tooni nurmi pääl
vai koskil muial – no sääł
kos istusõ pikāh lavvah
siist minemä linnanu hinged
um minogī umadõl lagja laud...
Kauksi Ülle